

แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช*

GUIDELINES FOR DESIGNING HISTORICAL TOURISM ROUTES INSPIRED BY THE RAMKHAMHAENG INSCRIPTION I OF KING RAMKHAMHAENG THE GREAT

ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์

Natthaphong Wichaidit

คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University

E-mail : natthaphong.wi@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช 2) วิเคราะห์วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และ 3) เสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิในการศึกษาวิจัย และได้ใช้หนังสือเรื่อง ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหง เป็นเอกสารชั้นทุติยภูมิ นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาดำรง บทความวิชาการ บทความวิจัย และเอกสารทางวิชาการจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือในการรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ยังได้ศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นตัวแปรในการศึกษาวิจัย อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามรอยศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใช้เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากศิลาจารึกเป็นฐาน เพื่อแปลงองค์ความรู้สู่การท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่จำเป็นจะต้องอาศัยหลักสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) โครงสร้างของเส้นทางท่องเที่ยว 2) การเล่าเรื่อง 3) การออกแบบธีมของเส้นทางท่องเที่ยว 4) การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว 5) คุณค่าทางการเรียนรู้ และ 6) ผลลัพธ์ของประสบการณ์

คำสำคัญ : แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์; ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1; พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

*Received January 30, 2026; Revised March 12, 2026; Accepted April 19, 2026

Abstract

This research article aims to: 1) examine the historical context of Inscription No.1 of King Ramkhamhaeng the Great; 2) analyze the culture based on ways of life and belief systems as reflected in Inscription No. 1 of King Ramkhamhaeng the Great; and 3) propose guidelines for developing historical tourism routes based on Inscription No. 1 of King Ramkhamhaeng the Great. This study adopts a qualitative research approach using documentary research methodology. Inscription No.1 of King Ramkhamhaeng the Great was employed as the primary source, while the book Sukhothai Inscription No.1: The Inscription of King Ramkhamhaeng was used as a secondary source. In addition, textbooks, academic articles, research papers, and other scholarly documents from reliable sources were reviewed to support data collection. Concepts of historical tourism and tourism route development were also examined and employed as key variables in the analysis, leading to the formulation of guidelines for developing historical tourism routes based on Inscription No. 1 of King Ramkhamhaeng the Great.

The research findings indicate that the development of historical tourism routes following Inscription No.1 of King Ramkhamhaeng the Great should be grounded in historical content derived from the inscription as a knowledge base, transforming historical knowledge into tourism experiences. The process of developing historical tourism routes requires six essential components: 1) tourism route structure; 2) storytelling; 3) thematic design of tourism routes; 4) tourist participation; 5) learning value; and 6) experiential outcomes. These components collectively contribute to meaningful and knowledge-based historical tourism experiences.

Keywords : Guidelines for Creating Tourism Routes, Historical Tourism, Sukhothai Inscription I, King Ramkhamhaeng the Great

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยมีบทบาทในการสร้างรายได้และการจ้างงานให้แก่ประเทศ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเป็นมูลค่าหลายล้านล้านบาท โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการเรียนรู้คุณค่าเชิงพื้นที่และอัตลักษณ์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น จังหวัดสุโขทัย ถือเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีความโดดเด่น และมีเรื่องราว

เชิงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานที่ได้สะท้อนผ่านร่องรอยโบราณสถาน ตลอดจนศิลปกรรมต่าง ๆ ที่ยังปรากฏให้เห็นจวบจนปัจจุบัน ซึ่งในปี พ.ศ. 2567 จังหวัดสุโขทัยสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 1.28 ล้านคน และสร้างรายได้หมุนเวียนเข้าสู่พื้นที่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567)

ทั้งนี้ จังหวัดสุโขทัยเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย เนื่องจากเป็นที่ตั้งของอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นราชธานีแห่งแรกของไทย และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอารยธรรมไทย ในด้านการเมือง การปกครอง ศาสนา ศิลปกรรม และภาษา โดยเฉพาะพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2534 อันเป็นการตอกย้ำคุณค่าของสุโขทัยในฐานะแหล่งมรดกทางประวัติศาสตร์ระดับสากล และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย (UNESCO, 1991)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจังหวัดสุโขทัยจะมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์จำนวนมาก ทั้งโบราณสถาน วัด วาอาราม ระบบชลประทานโบราณ รวมไปถึงภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย หากแต่การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวในปัจจุบันยังขาดการบูรณาการเชิงเนื้อหาทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ เส้นทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงเน้นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวแบบแยกส่วน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์อย่างจำกัด และไม่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในภาพรวมได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ยังไม่ถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ การสืบค้นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของเมืองสุโขทัยเพื่อบูรณาการเนื้อหาทางประวัติศาสตร์เข้ากับการท่องเที่ยว สามารถดำเนินการผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งนับเป็นหลักฐานสำคัญที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เนื่องจากได้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการปกครอง วิถีชีวิต เศรษฐกิจ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัยไว้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงสถานที่สำคัญในอดีต เช่น วัดวาอาราม พื้นที่ชุมชน และระบบชลประทาน ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยงกับแหล่งโบราณคดีในปัจจุบันได้อย่างมีนัยสำคัญ การนำศิลาจารึกหลักที่ 1 มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จึงเป็นแนวทางที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีมิติ มีคุณค่าทางวิชาการ และสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าจดจำให้แก่นักท่องเที่ยว (กรมศิลปากร, 2565)

จากบริบทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ศักยภาพด้านประวัติศาสตร์และมรดกโลกของจังหวัดสุโขทัย ตลอดจนปัญหาการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวที่ยังขาดการบูรณาการเชิงเนื้อหา ประกอบกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา “แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช” เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงลึกแก่ผู้มาเยือน อันจะนำไปสู่แนวคิดการท่องเที่ยวที่เปี่ยมไปด้วยความหมาย (Meaningful Travel) และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัยให้

มีความยั่งยืนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และวิชาการ ตลอดจนเป็นข้อมูลตั้งต้นสำหรับการศึกษาวิจัยและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
2. เพื่อวิเคราะห์วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ งานวิจัย และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อสร้างแนวทางในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช นำไปสู่การนำผลวิจัยไปพัฒนาอย่างมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีการวิจัยจึงลำดับระเบียบวิธีวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นต้น ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบริบทของการศึกษา โดยประกอบด้วย ตลาดหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งเป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษรที่สำคัญ อันสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม การปกครอง ภูมิศาสตร์ และระบบสาธารณสุขของเมืองสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง รวมไปถึงโบราณสถาน และภูมิทัศน์ทางประวัติศาสตร์ภายในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่ปรากฏชื่อหรือมีความเชื่อมโยงกับข้อความในตลาดหลักที่ 1 ตลอดจนศึกษาเอกสารชั้นต้นที่จัดทำโดยหน่วยงานด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เช่น รายงานการขุดค้น รายงานการสำรวจโบราณสถาน และเอกสารคำอธิบายหลักฐานจากกรมศิลปากร

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสนับสนุนการตีความข้อมูลปฐมภูมิ โดยประกอบด้วย หนังสือ ตำรา และเอกสารทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์สุโขทัย โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม และการจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม รวมไปถึงบทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การสร้างและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ตลอดจนศึกษาเอกสาร นโยบาย และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและแหล่งมรดกโลก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการ และจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คือ แบบบันทึกข้อมูล และแนวทางการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบบันทึกขึ้น เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ แบบบันทึกข้อมูลดังกล่าวช่วยให้สามารถจัดหมวดหมู่ข้อมูล เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช รวมถึงเอกสารด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการสร้างหรือพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งจากหนังสือ บทความวิจัย งานวิจัย และเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยการอ่าน วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) เนื้อหาทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช 2) สถานที่ และพื้นที่ ทางประวัติศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงกับข้อความใน

ศิลาจารึก 3) แนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการสร้างหรือพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และ 4) แนวทางการนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อหาความเชื่อมโยงเชิงเหตุผล และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงระบบ อันนำไปสู่การเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้วิจัยได้จัดลำดับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 บริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

บริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีเนื้อหาสาระเชิงประวัติศาสตร์ที่สะท้อนภาพรวมของสังคมสุโขทัยในหลายมิติ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิศาสตร์ โดยมีพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นศูนย์กลางของการอธิบายบริบทดังกล่าว โดยสามารถจำแนกเป็นประเด็นหลัก ๆ ได้ดังนี้

ในด้านพระราชประวัติ ศิลาจารึกได้บันทึกถึงสายสัมพันธ์ทางครอบครัวและการสืบราชสมบัติของราชวงศ์สุโขทัย ตั้งแต่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนบานเมือง จนถึงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งทรงมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะนักรบ ผู้ปกครอง และผู้นำทางศีลธรรม การขึ้นครองราชย์ของพระองค์นำไปสู่ยุคแห่งความมั่นคงและความรุ่งเรืองของกรุงสุโขทัย

ด้านการปกครอง ศิลาจารึกสะท้อนรูปแบบการปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” ซึ่งเน้นความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับปสกนิกร เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงพระมหากษัตริย์โดยตรงเพื่อร้องทุกข์ และแสดงถึงความยุติธรรมในการบริหารบ้านเมือง ควบคู่ไปกับการยึดหลักทศพิธราชธรรม

ด้านเศรษฐกิจและวิถีชีวิต พบว่าสุโขทัยเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากรธรรมชาติเอื้อต่อการดำรงชีพและการเกษตร “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อีกทั้งยังมีเสรีภาพทางการค้า ประชาชนสามารถประกอบอาชีพและค้าขายได้อย่างเสรี มีการตกทอดทรัพย์สินเป็นมรดกแก่ทายาท แสดงถึงโครงสร้างสังคมที่มั่นคงและเป็นธรรม

ด้านภูมิศาสตร์และการจัดการทรัพยากร ศิลาจารึกให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพื้นที่ เมือง คูน้ำ กำแพงเมือง แหล่งน้ำ ไร่ พัง และระบบชลประทาน โดยเฉพาะการสร้างเขื่อนสรีดภงส์เพื่อการเกษตร และการใช้น้ำในฤดูแล้ง สะท้อนถึงภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรน้ำและการวางแผนเมืองอย่างเป็นระบบ

ด้านศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของพื้นที่ ศิลาจารึกแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาแบบลังกา วงศ์ ควบคู่กับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีป่า ผีเขา และเทวดาอารักษ์ การอยู่ร่วมกันของความเชื่อทั้งสองระบบสะท้อน โลกทัศน์ของสังคมสุโขทัยที่หลอมรวมศาสนาและความเชื่อพื้นถิ่นเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ยังปรากฏ ขนบธรรมเนียมประเพณีสำคัญ เช่น การเผาเทียนเล่นไฟ การทอดกฐิน และการถือศีลในช่วงเข้าพรรษา

ท้ายที่สุด ศิลาจารึกหลักที่ 1 ยังแสดงถึงความเป็นรัฐที่มีอัตลักษณ์ชัดเจน ผ่านการประดิษฐ์ลายสือไทย การกำหนดขอบเขตอำนาจของอาณาจักร และการสร้างเมืองลูกหลวงอย่างศรีสัชนาลัย อันสะท้อนถึงความเจริญ ทางการเมือง วัฒนธรรม และอารยธรรมของกรุงสุโขทัยในฐานะรัฐต้นแบบของสังคมไทยในระยะแรกเริ่ม

ตอนที่ 2 วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลปาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลปาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พบว่า ศิลา จารึกดังกล่าวเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนวัฒนธรรมของสังคมสุโขทัย ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิตและความ เชื่ออย่างแนบแน่น วัฒนธรรมดังกล่าวมิได้ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่เชื่อมโยงกันในทุกมิติของการดำรงชีวิต ของผู้คน และหล่อหลอมให้เกิดลักษณะเฉพาะของสังคมสุโขทัยในฐานะรัฐยุคต้นของไทย โดยจำแนกได้ดังนี้

มิติด้านวิถีชีวิต ศิลาจารึกสะท้อนให้เห็นว่าสังคมสุโขทัยมีรากฐานอยู่บนระบบเกษตรกรรมและการพึ่งพา ธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำและที่ดินทำกิน ความอุดมสมบูรณ์ที่ปรากฏในถ้อยคำ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แสดงถึงความมั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจ ซึ่งนำไปสู่วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล การแบ่งปัน และ ความสัมพันธ์แบบชุมชน นอกจากนี้ การไม่เก็บจังกอบและการเปิดเสรีทางการค้า ยังสะท้อนวัฒนธรรมเศรษฐกิจที่ ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมและเสรีภาพของประชาชน ควบคู่กับวัฒนธรรมครอบครัวและเครือญาติที่ปรากฏ ผ่านการตกทอดทรัพย์สินและมรดกจากรุ่นสู่รุ่น

มิติด้านวัฒนธรรมทางการเมือง ศิลาจารึกแสดงให้เห็นรูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ซึ่งเป็น ทั้งกลไกทางการเมืองและส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คน ความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน การเปิดโอกาสให้ไพร่ฟ้าสามารถร้องทุกข์ได้โดยตรง สะท้อนถึงวัฒนธรรมการเมืองที่เน้นความเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม

มิติด้านความเชื่อ ศิลาจารึกชี้ให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญในการกำหนด กรอบจริยธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวสุโขทัย ผ่านการปฏิบัติศาสนกิจ การอุปถัมภ์พระสงฆ์ และการเผยแผ่พระธรรมควบคู่กับการปกครอง ขณะเดียวกัน ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี เทวดา และพลังเหนือ ธรรมชาติยังคงมีบทบาทในการอธิบายโลกและความมั่นคงของบ้านเมือง โดยผสมผสานกับพระพุทธศาสนา อย่างกลมกลืน ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

กล่าวโดยสรุป ศิลาจารึกหลักที่ 1 สะท้อนวัฒนธรรมของสังคมสุโขทัยที่ตั้งอยู่บนการพึ่งพาธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล การยึดหลักคุณธรรม และการหลอมรวมความเชื่อหลากหลายระบบเข้าไว้ด้วยกัน

วัฒนธรรมดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้สังคมสุขุขทัยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าในประวัติศาสตร์ไทย

ตอนที่ 3 แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

จากบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของเนื้อหาจากศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และวัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตและความเชื่อของสังคมสุขุขทัย ผลการวิเคราะห์ดังกล่าว คือ ฐานในการสังเคราะห์แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ศิลาจารึกหลักดังกล่าวมีศักยภาพสูงในการเป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาครอบคลุมทั้งพระราชประวัติ การปกครอง วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง ทำให้เป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ลักษณะทางกายภาพของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยที่ศักยภาพด้านการดึงดูดใจการท่องเที่ยว และได้รับการยืนยันคุณค่าผ่านการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก

ในด้านศักยภาพในการรองรับทางการท่องเที่ยว อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีความพร้อมทั้งด้านพื้นที่ระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวช่วยลดความแออัด และเอื้อต่อการจัดการนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม สำหรับการบริหารจัดการ พบว่าอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยดำเนินงานภายใต้กรอบการอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกควบคู่กับการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยมีการวางแผนพื้นที่ การควบคุมกิจกรรม และการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว เพื่อรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

ในส่วนของการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว สามารถจัดโครงสร้างเส้นทางตามเนื้อหาในศิลาจารึก โดยเชื่อมโยงพื้นที่ด้านการปกครอง ศาสนา เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และระบบชลประทาน ผ่านการเล่าเรื่องที่มีศิลาจารึกเป็นแกนหลัก การออกแบบธีมที่สะท้อนอัตลักษณ์สุโขทัย และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดคุณค่าทางการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และนำไปสู่ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เปี่ยมด้วยความหมายและความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทเชิงประวัติศาสตร์ของศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สะท้อนบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรสุโขทัยอย่างรอบด้าน ครอบคลุมมิติทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิศาสตร์ โดยมีพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นศูนย์กลางของการอธิบายบริบทดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ศิลาจารึกมิได้ทำหน้าที่เพียงบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ หากแต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอุดมการณ์และภาพลักษณ์ของรัฐสุโขทัยในฐานะรัฐยุคต้นที่มีความเป็นปึกแผ่นและมีอัตลักษณ์

ชัดเจน ผ่านการนำเสนอบทบาทของพระมหากษัตริย์ในฐานะนักรบ ผู้ปกครอง และผู้นำทางศีลธรรม ซึ่งสะท้อนแนวคิดกษัตริย์นักปกครองโดยธรรม และรูปแบบการปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” ที่เน้นความใกล้ชิด ความเมตตา และความยุติธรรม อันส่งผลต่อความมั่นคงและความไว้วางใจในสังคมสุโขทัย

ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดิเรก ควรสมาคม (2565) ที่ศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย และพบว่าพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัยมีฐานะเสมือนพ่อของประชาชน โดยมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างรัฐกับศาสนา แตกต่างจากแนวคิดตะวันตกที่แยกรัฐออกจากศาสนา นอกจากนี้ ศิลาจารึกหลักที่ 1 ยังสะท้อนโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมที่มั่นคง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การเปิดเสรีทางการค้า และการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรมและสิทธิของประชาชน ควบคู่กับการพรรณนาภูมิศาสตร์และการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ อันสะท้อนภูมิปัญญาของรัฐสุโขทัยในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

องค์ความรู้ที่ปรากฏในศิลาจารึกดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นฐานสำคัญในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้อย่างมีศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชชุดา ให้เจริญ (2565) ที่ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพบว่า การเชื่อมโยงโบราณสถานเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน ช่วยเพิ่มคุณค่าและความหมายให้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม

2. วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ความเชื่อ ผ่านศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมแบบองค์รวม โดยวิถีชีวิต ความเชื่อ และการปกครองเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น มิได้ดำรงอยู่แยกส่วน หากแต่หลอมรวมเป็นกรอบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมสุโขทัย วัฒนธรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิตตั้งอยู่บนการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและระบบเศรษฐกิจเกษตรกรรมเป็นหลัก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเอื้อต่อการดำรงชีวิตและก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในระดับชุมชน ควบคู่กับรูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นความใกล้ชิด ความเมตตา และความรับผิดชอบของผู้ปกครองต่อประชาชน

ในด้านความเชื่อและศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมสุโขทัย การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชสะท้อนบทบาทของศาสนาในฐานะศูนย์รวมจิตใจและเครื่องมือสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม ขณะเดียวกันยังปรากฏการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผี เทวดา และพลังเหนือธรรมชาติอย่างกลมกลืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรพรหม ทิพย์มนตรี (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทยได้ผสมผสานกับศาสนาที่เข้ามาภายหลังในยุคสุโขทัย จนก่อให้เกิดระบบความเชื่อแบบผี-พราหมณ์-พุทธ อันเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โลกทัศน์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์พันธ์ุ พุทธิวิศิษฐ์ และคณะ (2568) ที่พบว่าการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธาโดยอาศัยกระบวนการ

มีส่วนร่วมของชุมชนและการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว สามารถยกระดับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ วัฒนธรรมประเพณีที่ปรากฏในศิลาจารึก เช่น กิจกรรมการเผาเทียนเล่นไฟ สะท้อนให้เห็นบทบาทของประเพณีในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่ส่งเสริมความสามัคคี หล่อหลอมความเป็นชุมชน และนำไปสู่การก่อรูปอัตลักษณ์ร่วมของสังคมสุโขทัย

แนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช จากการวิเคราะห์บริบทเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่า ศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีศักยภาพสูงในการเป็นฐานทรัพยากรสำหรับการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาครอบคลุมมิติสำคัญของสังคมสุโขทัยอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ ศาสนา วิถีชีวิต และภูมิปัญญา ทำให้สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ การตีความอดีต และการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย (Meaningful Travel) มากกว่าการท่องเที่ยวเชิงกายภาพเพียงอย่างเดียว

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพล จิตคติ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนาแผนและกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเมืองมรดกโลก ซึ่งพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเมืองมรดกโลกควรดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางคมนาคม การสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกิจกรรม การเพิ่มขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ขณะที่ ประสพชัย พสุนนท์ และคณะ (2567) ชี้ให้เห็นว่า ความโดดเด่นด้านความเป็นเมืองประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่คงความเป็นของแท้ จะส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว โดยจำเป็นต้องเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ประวัติศาสตร์ควบคู่กันไป นอกจากนี้ ขวัญฤทัย เดชทองคำ (2566) ยังเสนอว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนต้องอาศัยการบริหารจัดการองค์ประกอบทางกายภาพ การพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การสื่อสารการตลาด และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

สำหรับบริบทของเมืองเก่าสุโขทัย การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวและศักยภาพในการรองรับ โดยศิลาจารึกหลักที่ 1 และบริบททางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรสุโขทัยสะท้อนคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดเป็นเนื้อหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน ขณะเดียวกัน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ยังมีความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งโบราณสถาน ระบบผังเมืองโบราณ ภูมิทัศน์ และโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ภายใต้การอนุรักษ์แหล่งมรดกโลก ซึ่งมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมศิลป์ อาจวิชัย, อานูญ มณเฑียร และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงศ์ (2567) ที่ชี้ว่าการบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยต้องดำเนินการตามหลักการของกรมศิลปากรอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านนโยบาย การวางแผน องค์การ บุคลากร การประสานงาน และการบริหารงบประมาณ

ในส่วนของการบูรณาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ สามารถจัดโครงสร้างเส้นทางตามเนื้อหาในศิลาจารึกหลักที่ 1 โดยเชื่อมโยงพื้นที่สำคัญด้านการปกครอง ศาสนา เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และระบบชลประทาน ผ่านการเล่าเรื่องที่มีศิลาจารึกเป็นแกนหลัก การออกแบบธีมที่สะท้อนอัตลักษณ์สุโขทัย และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) โครงสร้างของเส้นทางท่องเที่ยว 2) การเล่าเรื่อง 3) การออกแบบธีมของเส้นทางท่องเที่ยว 4) การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว 5) คุณค่าทางการเรียนรู้ และ 6) ผลลัพธ์ของประสบการณ์

ผลลัพธ์ของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะนำไปสู่การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เปี่ยมด้วยความหมาย ซึ่งช่วยเสริมสร้างทั้งความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งในคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา นัคนะ และคณะ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเมืองแห่งการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งพบว่า การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมควรคำนึงถึงฐานทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการ และการมีส่วนร่วม โดยยึดหลักประวัติศาสตร์เรื่องเล่า วิถีชีวิตชุมชน อาหาร และสถาปัตยกรรมเป็นแกนสำคัญ ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ทางการท่องเที่ยว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช มิได้เป็นเพียงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หากแต่สามารถใช้เป็นฐานสำคัญในการกำหนดแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ โดยการบูรณาการแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และแนวความคิดสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ให้ตั้งอยู่บนฐานของข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ ศิลาจารึกหลักที่ 1 ทำให้เกิดแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งมิติของทรัพยากร เนื้อหา การจัดการ และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับพื้นที่ และระดับอุตสาหกรรมต่อไป

การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงโครงสร้างของพื้นที่ การเล่าเรื่อง และประสบการณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวตามศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช อย่างเป็นระบบและมีความหมาย ดังภาพประกอบที่ 1

**ภาพประกอบที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัย (2568)**

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมควรบูรณาการศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชเข้าเป็นแกนหลักของนโยบายการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวจากการชมโบราณสถานไปสู่การเรียนรู้ และการท่องเที่ยวที่เปี่ยมไปด้วยความหมาย (Meaningful Travel)

2. ควรกำหนดนโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ (Creative and Learning-based Tourism) ในแหล่งมรดกโลก โดยใช้เรื่องเล่าที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์รองรับเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าและอัตลักษณ์ของพื้นที่

3. ภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ในฐานะผู้ร่วมสร้างประสบการณ์ ไม่ใช่เพียงผู้รับบริการ เพื่อให้การท่องเที่ยวสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในระยะยาว

4. ควรกำหนดกรอบนโยบายด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว และการควบคุมผลกระทบต่อโบราณสถาน ควบคู่กับการพัฒนาเนื้อหาเชิงคุณภาพ เพื่อรักษาคุณค่าโดดเด่นสากลของแหล่งมรดกโลกสุโขทัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารและผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามเนื้อหาในศิลาจารึกหลักที่ 1 โดยจัดลำดับเส้นทางให้สอดคล้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่พระราชประวัติ การปกครอง วิถีชีวิต ความเชื่อ และภูมิปัญญาของสังคมสุโขทัย

2. ควรพัฒนารูปแบบ การเล่าเรื่องเชิงตีความ (Interpretive Storytelling) ที่เชื่อมโยงข้อความจากศิลาจารึกกับโบราณสถานจริง เพื่อเพิ่มอรรถรส ความน่าเชื่อถือ และความเข้าใจเชิงลึกให้แก่นักท่องเที่ยว

3. ผู้เกี่ยวข้องควรออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เช่น การจำลองสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ หรือกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเปลี่ยนบทบาทของนักท่องเที่ยวจากผู้รับข้อมูลเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

4. ควรพัฒนาเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น สื่อดิจิทัล แอปพลิเคชัน หรือสื่อความหมายภายในพื้นที่ ที่อธิบายเนื้อหาศิลาจารึกควบคู่กับสถานที่จริง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายด้านวัย ภาษา และความสนใจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับ ผลลัพธ์ของประสบการณ์นักท่องเที่ยว ที่เข้าร่วมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 โดยวัดระดับความรู้ ความเข้าใจ ความซาบซึ้ง และความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม

2. การวิจัยในอนาคตอาจขยายกรอบการศึกษาไปสู่ การเปรียบเทียบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ที่พัฒนาจากหลักฐานประเภทอื่น เช่น เอกสารโบราณ โบราณวัตถุ หรือตำนานท้องถิ่น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน

3. ควรศึกษาบทบาทของ เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อเสมือนจริง (AR/VR) ในการเสริมสร้างการเล่าเรื่องและประสบการณ์การเรียนรู้ในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและรองรับนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล

4. ควรมีการศึกษามิติของ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องเล่าและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับชุมชนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2565). *คิลานุกรมพจนานุกรมคำแห่งมหาราช*. สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2567). *รายงานสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี พ.ศ. 2567*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ขวัญฤทัย เดชทองคำ. (2566). การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนริมน้ำเจ้าพระยา บ้านเกาะเกิด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, 15(2), 65-79.

คมศิลป์ อาจวิชัย, อานูม มณเฑียร และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงศ์. (2567). อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย : การบริหารจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน. *วารสารการพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่*, 9(6), 393-408.

ดิเรก ควรสมาคม. (2565). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย : ศึกษาอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธกับการเมืองการปกครองสมัยสุโขทัยและอยุธยา. *วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 6(1), 143-162.

ประพล จิตคดี. (2566). การพัฒนาแผนและกิจกรรมการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเมืองมรดกโลก. *วารสารศิลปการจัดการ*, 7(4), 1374-1394.

ประสพชัย พสุนนท์, ธีระวัฒน์ จันทิก, มนัสสินี บุญมีศรีสง่า, ปริญญ์ หุ่นโพธิ์, ธงชัย ทองมา, สุรภัทร์ พิไชยแพทย และกนกอร เนตรชู. (2567). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรีที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 16(1), 182-199.

ปรีดา นัคร, ลดาวัลย์ แก้วสินวล, สุภาวดี พรหมมา, ศิรินันท์ พันธรักษ์, พรศิลป์ บัวงาม และปัญญวีร์ ศรีรัตน์. (2566). การพัฒนาเส้นทางในกิจกรรมการท่องเที่ยวเมืองแห่งการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม นครศรีธรรมราช. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(2), 310-326.

พงษ์พันธ์ พุทธิวิศิษฐ์, พีรภัทร สงวนศิลป์, ขวัญ แสงศิริ และอรรรพ รอดแก้ว. (2568). แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศรัทธา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท่าชัย-ศรีสังขาลย์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(3), 229-243.

- พรพรม ทิพยมนตรี. (2565). เหตุผลของความเชื่อในสังคมไทย : ร่องรอยจากจารีกสุโขทัย. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 9(2), 141–153.
- วิชชุดา ให้เจริญ. (2565). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.กรุงเทพ*, 4(2), 106–120.
- UNESCO. (1991). *Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns*. UNESCO World Heritage Centre.